

עפר ואבק

מאז ומעולם שימש אבק את האמנים לחקר סוגיות נצחיות, כגון הזמן ההולך ואוזל, יצירה והתכלות, נוכחות והיעדר. בימים אלה מוצגת במוזיאון ישראל בירושלים התערוכה "יומן אבק", המתייחסת לסוגיות אלה בעבודות אמנות ישראליות. לפניכם הגרסה שלנו: עבודות אמנות ישראליות ובינלאומיות המתייחסות לאבק כחומר וכמטפורה

מאת רווית הררי

בימים אלה מוצגת במוזיאון ישראל בירושלים התערוכה "יומן אבק", ובה מוצג מגוון עבודות אמנות ישראליות המתייחסות אל אבק כאל חומר גלם, כדימוי או כמטפורה בתרבות הישראלית. אמנים רבים בתולדות האמנות נתנו דעתם על טבעו החידתי והמקמקם של האבק. מאז ומעולם שימש האבק את האמנים לחקר סוגיות נצחיות כגון הזמן ההולך ואוזל, יצירה והתכלות, נוכחות והיעדר. "התחדשותו המתמדת של אבק ופלישתו לחדרי הדרים הפכה אותו למסמן מובהק של חלוף הזמן וליומן של זיכרון", כותבת אוצרת התערוכה תמר מנור-פרידמן. "גרגירי הדקים נושאים עדות לחפצים ולגופים אשר נמחו זה מכבר... מהקשרים אלה ואחרים עוצבה משמעותו המטפורית והפואטית כמשל לכיליון האדם

ולחיו החולפים". ואכן, המשותף לעיסוק באבק בעבודות אמנות ישראליות רבות הוא ההתייחסות אליו כאל מסמן ההווה והנוף הישראליים או כאל משל על זמן וזיכרון. התייחסות זו טעונה כמעט תמיד במשמעויות חברתיות ופוליטיות. בעבודות אמנות בינלאומיות נפוצה התייחסות אל אבק הנמצא במרחב הביתי: הוא נתפס כמסמן כליה וחידלון אך גם כחומר המלווה את חיי האדם, מצטבר ללא הפסק ובעל חיים משלו. הוא משמש אמנים בינלאומיים כחומר גלם מפתיע לפיסול, וגם את הצלמים משמש האבק חומר ניסיוני לבחינת גבולות המדיום. באוסף שלפניכם עבודות אמנות ישראליות ובינלאומיות ואף עבודות נוספות על אלה המופיעות בתערוכה, המתייחסות לאבק כאל אמצעי אמנותי וחוקרות את תכונותיו המסקרנות והסמליות.

Pheobe Cummings

"The Delusion of Grandeur",
2011, חמר ועץ
באדיבות Museum of Arts and Design,
ניו יורק

האמנית הבריטית הצעירה Phoebe Cummings השלימה תואר שני בקרמיקה וזכוכית ב-Royal College of Art, וחותרת תחת תפיסתו של הפיסול הקרמי כחפץ נוי השורד לאורך זמן. רוב עבודותיה הן עבודות זמניות הנבנות כהתערבויות חד פעמיות בחלל התצוגה, ונותרות בו עד שהן מתפרקות או נשברות. על אף עדינותן והעבודה הידנית הרבה המושקעת ביצירתן, נותר מהן תצלום או זיכרון בלבד, וחלקי המיצבים המפורקים נאספים ומשמשים אותה ליצירת עבודות חדשות. העבודה "Delusion of Grandeur" נבנתה במיוחד לתערוכה "Swept Away", שהוצגה אשתקד במוזיאון העיצוב בניו יורק (MAD), נראית כסידור אלגנטי של פרחים אפורים ומאובקים המזכיר ציורים אירופיים קלאסיים. לדבריה של האמנית, העבודה מתייחסת למצב הקיום האנושי השברירי והתלוי על בלימה במציאות הכלכלית הרעועה של ימינו.

גל וינשטיין

"ענן אבק", 2009, צמר פלדה על נייר, 100x80 ס"מ באדיבות מוזיאון ישראל, ירושלים

ברבות מיצירותיו של גל וינשטיין נחקרים אופני תפיסת הנוף המקומי בהקשריו התרבותיים, הפוליטיים וההיסטוריים. וינשטיין מטפל בדימויי נוף שגרתיים תוך שימוש בלתי שגרתי בחומרים מוכרים ושינוי תכונותיהם הפונקציונליות, ובעבודת כפיים ממושכת ודקדקנית הופך את החומרים חסרי הייחוד הללו ליצירות אמנות חד פעמיות. אף שהוא עוסק בייצוגים של תופעות ואסונות טבע, החומרים שבהם הוא מפסל הם חומרים סינתטיים שעברו עיבוד תעשייתי ומיועדים לסביבה הביתית. שטיחים מקיר לקיר, צינורות ביוב, צמר פלדה ולוחות MDF הופכים תחת ידיו לגלים נישאים, להתפרצויות וולקניות, לסופות טורנדו ולשריפות. בסדרת העבודות "ענן אבק" המוצגת בתערוכה "יומן אבק", מבקש וינשטיין "ללכוד מופע מתפרץ של כוח טבע" באמצעות סיבי צמר פלדה המודבקים על נייר. צמר הפלדה מפורר לאבקה, וכך משמש אבק החומר ליצירת דימוי מרהיב של אבק מתאבק.

צילום: אלי פוזנר

בועז אהרונוביץ

"פיצוצים", 2008, הדפסת פיגמנט על נייר

במציאות תוך התייחסות לרבים פוליטיים, מקומיים והיסטוריים. בעבודה "פיצוצים", שבה איחד אהרונוביץ תצלומים שונים של פיצוצים, נראה ענן אבק סמיך שכמו מבקש לייצג את כל הפיצוצים כולם, את החורבן באשר הוא, ומעלה על הדעת בקדרותו את מחיריה של המלחמה.

הצלם בועז אהרונוביץ בוחן בעבודותיו את גבולות מדיום הצילום ומייצר קולאזים דיגיטליים ממגוון עשיר של חומרי גלם, הכוללים תצלומים שלו לצד תצלומים "מוכנים" שהוא מוצא באינטרנט. הוא עורר בתצלומיו שכבות של דימויים ממקורות שונים, ומייצר מקום או נקודת זמן שאינם קיימים

שרון גלזברג

"בורות", 2007, וידיאו בלופ

בעבודת הווידאו "בורות" נראית תלולית קטנה של אבקת מלט בתוך שלולית מים, הנמסה אט אט ונעלמת מתחת לקו המים. ערמת האבקה השוקעת יוצרת מעין דימוי גיאוגרפי המזכיר איים נעלמים, ונדמית למפה טופוגרפית המדמה את תהליך היפרדות היבשות. היותו של המלט חומר בנייה מקומי שכיח טוענת את תהליך שקיעתה של האבקה האפורה מתחת למים במשמעויות חברתיות ופוליטיות.

בעבודות הפיסול, המיצב והווידאו שלה חוקרת האמנית המגוונת שרון גלזברג את הגיאוגרפיה של ישראל ושל העולם, ומתייחסת באמצעותה לסוגיות פוליטיות ותרבותיות מקומיות ולתהליכים גיאופוליטיים גלובליים. לא אחת חוזרות בעבודותיה מפות טופוגרפיות כמצע לציור או כרקע להצבת פסלים העשויים עצמות של בעלי חיים, ומציעות כי מוות וכליה הם חלק אינטגרלי מן הנוף וממעגל הקיום.

Lionel Sabbate

"עוף מאבק מיום 25.10.13", 2014, אבק, חוט תיל, לכה

"אבק הוא חומר בעל ממד אקזיסטנציאליסטי", פורש האמן הצרפתי Lionel Sabbate את משנתו על החומר המשמש אותו לפיסול רבות מעבודותיו. "הוא משמש כעד לצורות קיום קודמות, והוא תוצר של תהליך מתמשך ובלתי פוסק של התפרקות". Sabbate מצויד בהתייחסות פילוסופית זו לאבק, והוא אוסף בעקביות אבק ממקומות שונים ובנקודות זמן שונות, ויוצר ממנו חיים חדשים. הוא מפסל בגושי אבק דמויות שונות, בעיקר של חיות, ואופיו של הפסל מושפע מן המקום או מן הזמן שבו נאסף האבק. את להקת הזאבים המרשימה שהציג ב-Grande Galerie de l'Evolution למשל, פיסל בגודל טבעי מאבק שאסף מתחנת המטרו Châtelet les Halles בפריז, מקום צפוף בעל תחלופת אנשים גבוהה במיוחד; את הציפור שבתצלום פיסל מאבק שנאסף ביום אחד בתאריך 25.10.13, והתאריך - נקודת הציון המקרית שהולידה את חומרי העבודה - הוא חלק מן היצירה.

שרון יערי

"רחוב רש"י", תל אביב, 2008,
הדפסה בהורקת דיו,
194x158 ס"מ
באדיבות מוזיאון ישראל, ירושלים

סדרת התצלומים "רחוב רש"י" של שרון יערי, המופיעה בתערוכה "יומן אבק", מתעדת הריסת מבנה ברחוב רש"י בלב תל אביב. "דווקא בפשטותם מבקשים תצלומיו של יערי להסיט את תשומת הלב אל שולי הדברים, אל התרחשויות הסמויות מן העין ואל מהלכו של הזמן השוחק", כותבת אוצרת התערוכה. הרחוב המשופץ מופיע בתצלומים מכוסה ענני אבק הגורמים לו להיראות כאזור סכנה או לחלופין כנוף מעורפל ורומנטי. מפתיע לגלות כיצד דווקא האבק, המזוהה עם לכלוך ונידחות, אופף את הרחוב הסואן ביופי, והופך את המקום היומיומי והמוכר לאתר מרוחק, צופן סוד, מיסטי כמעט.

רובי בקל

"בית המכס", 2012,
אבק על בד, 130x100 ס"מ

רובי בקל מצייר באבק. הוא מעיד כי הגיע אל הציור באבק מתוך עניין במושג הזמן החולף ובשאלות של ייצוגי זיכרון ושימור העבר. בסדרת העבודות "אבק על קנבס" "צייר" באמצעות אבק מראות מוכרים ממחוזות ילדותו באור יהודה בטכניקה מורכבת ורבת שלבים: הוא מצלם את המקומות, ממיר את הצילום לרישום ומרכיב את הדימוי באמצעות חיתוך שבלונות בצורות שונות. השבלונות מוצמדות אל הבד והבדים מונחים באתרים המצוירים עליהם כדי שיעלו אבק מקומי. ככל ששכבת האבק המצטברת

עבה יותר, כך הגוון שלה כהה יותר. באמצעות קילוף מחושב של השבלונות בנקודות זמן שונות נוצרים בעבודה גוונים שונים המרכיבים את הדימוי. מאחר שההרכב החומרי של האבק שונה ממקום למקום, קיימים הבדלי מרקם וצבע בין העבודות השונות, והעבודה נוצרת לא רק על ידי הזמן החולף אלא מושפעת גם מן המקום שבו נוצרה, והיא מקטע של זמן ומרחב מסוימים. המינוכרוטיות הדדויה, המזכירה תמונות שחור-לבן ישנות, מייצרת תחושה נוסטלגית ההולמת את העבודות שבהן הזמן אכן עצר מלכת.

רימה ארסלנוב

"שולחן קוקאין", 2010,
אבקה על שולחן

שורשיה האוזבקיים של רימה ארסלנוב ניכרים בעבודותיה המעורנות, שלא אחת משולבים בהן אלמנטים ארכיטקטוניים ועיצוביים המזוהים עם ארץ מוצאה. גם אצלה העיסוק באבק או באבקה הוא ניסיון להנציח בחומר את הזיכרון המתפוגג. העבודה "שולחן קוק" היא תוצר של תכנון מדוקדק ועבודה עמלנית

הנעשית בין קירות הגלריה. שעות של עבודה סזיפית הושקעו בסידור האבקה הלבנה על גבי השולחן במעין קישוט אוריינטלי שדינו נחרץ מראש לאברון. קצותיו הפרומים של העיטור מעידים על קלות התפוגגותה ועל זמניותה של העבודה, אולי כרמז לאופיו הזמני והמתפוגג של הזיכרון ועל הקושי לאחוז בו ולהנציחו.

צילום: מעיין שלף

אורי גרשוני

"ללא כותרת (דיפטיך)", 2000, הדפסת פיגמנט על נייר

לרוגע ושל ולנחמה. בצמד תצלומים משנת 2000 מופיעים קישוט קיר ביתי, ולצדו חותמת האבק שהותיר על הקיר עם הסרתו. מעגל האבק על הקיר הריק, הנראה כקישוט מינימליסטי בעצמו, מעלה על הדעת מגוון פרשנויות אפשריות על אף פשטותו: הוא מייצג את הזמן החולף, מעלה שאלות על נוכחות מול היעדר ועל מהותה של עבודת האמנות וחושף את יחסו האמביוולנטי של האמן אל מושג הקיר הריק - מצד אחד קיר הגלריה הוא מושא תשוקה שהאמן שואף להציג עליו את עבודותיו, ומצד אחר מקום מאיים שתובע למלא את הריק שהאמן חרד ממנו.

יצירתו של הצלם אורי גרשוני הושפעה, בעיקר בתחילת דרכו, מן ההיסטוריה המשפחתית שלו ומאילן היוחסין הייחודי שלו בשדה האמנות המקומי. גרשוני הוא בנם של שני אמנים מרכזיים וקאנוניים בתרבות הישראלית. הבית שגדל בו, הוא מספר, היה עמוס לעייפה בחפצים, בדימויים וביצירות האמנות הגדושות של הוריו. ביתו של גרשוני עצמו, לעומת זאת, כמו גם הבתים שמופיעים בתצלומיו, מאופיינים בניקיון מינימליסטי, על גבול הסטרילי. הוא מעיד כי אינו תולה עבודות אמנות על קירות הבית, לא שלו ולא של אחרים, וכי בישבילו הקיר הלבן והריק הוא מקור

Suzzane Proulx

"Dust Bunnies", פרויקט מתמשך

"ארנבוני אבק" הוא פרויקט מתמשך של האמנית האמריקאית Suzzane Proulx, שבו היא מפסלת ארנבונים מאבק שהיא אוספת בביתה. "הדחף הראשוני לפסל באבק נבע מחוש הומור", היא מספרת, "מחשיבה מבודחת על כדורי האבק הצמיריים שהלכו והצטברו בביתי עד שנראה היה כי הם מתרבים כארנבונים". כשהחלה לעבוד על פסלי הארנבונים הם קיבלו משמעות שונה, והיא החלה לפעול כמדענית בביתה שלה, בוחנת את פיטות הפסולת והלכלוך שהצטברו בו כעדות לזמן החולף, ומפסלת מהן עוד ועוד דמויות של ארנבונים. הכנת כל ארנבון אורכת כמה חודשים, שכן על האמנית לצבור מספיק אבק מטאטא הבית לשם כך. להקת הארנבונים שבתצלום מייצגת, אם כן, שנים אחדות בחיי משפחתה. הארנבונים המשמשים בתרבויות רבות סמל לפיריון ולהתרבות, והפכו לסמל של התחדשות ולידה מחדש גם בעבודתה של Proulx - שבוראת מן השאריות הדחויים שהושלכו חיים חדשים.

Paul Hazelton

"Turn", 2012, אבק, צבע ותקליט ויניל
צילום באדיבות האמן ו-Herrick Gallery, לונדון

הניקיון הקפדני ששלט בחייו ולא אלף את האבק לצרכיו, מעשה שנחשב חתרני ומרדני בסביבה הנקייה שגדל בה. "אבק הוא תוצר נלווה בלתי נמנע של החיים", הוא אומר, "בדיוק כמו מעשה האמנות". בעבודה "Turn" הרמויות הזעירות, הנראות מחוללות במעין מסיבה מזוהה בתוך מכשיר פטיפון ישן, נוצרו מאבק שנאסף ממדף בחדר מגורים שעבר הסבה לגלריה, ולכן העבודה עוסקת בטבעם המשתנה של האבק, של החלל ושל הרוח האנושית.

האמן הבריטי Paul Hazelton רואה באבק עולם ומלואו. "כל גרגיר אבק הוא קפסולת זמן זעירה הצפה בעולם, המכילה עולם מיקרוסקופי זעיר או אפילו יקום שלם", הוא אומר. "החל מתאי עור מתים ועד שרידי היווצרותם של כוכבים וגלקסיות - אבק נמצא בכל מקום וחודר לעומק הקיום האנושי". עניינו של Hazelton באבק מגיע מתקופת הילדות שבה גדל בבית נקי מכל רבב. עבודות האבק המוקדמות שלו נבעו מן הצורך לחתור תחת משטר

"הקשב לחותם שמטביעה ההיסטוריה בנוף המקומי מדריך את גסטון צבי איצקוביץ במסעות הצילום שלו ברחבי הארץ", כותבת האוצרת תמר מנור-פרידמן בקטלוג התערוכה "יומן אבק", שבה מוצגות כמה מעבודותיו של איצקוביץ. העבודה "פיצוץ" צולמה בשנת 2011 בעת פיצוץ מבוקר במחצבת מגדל צדק שבראש העין. התוצאה היא סדרת תצלומים שבה מתועד מהלך שלם של פיצוץ ומוקפא מהלך השתנותו של הנוף שנייה אחר שנייה בעקבות התערבותו האלימה של האדם בטבע. הסדרה מבטאת מצד אחד את עניינו של איצקוביץ בהפעלת כוח על מקום, בשינויים ובפצעים הנוצרים בעקבותיה במרחב; ומצד אחר את עיסוקו כצלם כמושג הזמן החולף, בהנצחתו של הרגע ובבחירת הרגע המכריע לצילום.

גסטון צבי איצקוביץ

"פיצוץ", 2011, הדפסת פיגמנט

שירלי וגנר

"התפוצצות עם כביש", 2012, הדפסת כרומוגני, 133x100 ס"מ

של "צילום נוף" בעל תוקף מציאותי לכאורה. לאחרונה מתמקדת וגנר בכניית סטים המדמים ענני אבק המיתמרים מעל פיצוצים. ההתמקדות בדימויי אבק ועשן מתאככים מייצגת את עיסוקה של וגנר באופי הזיכרון האנושי, הפרטי והקולקטיבי - חמקמק, מתפוגג, נגוז. ניסיונותיה לפסל כמו ידיה אבק מחומרים מוחשיים, למלא את חלל הסטודיו שלה בענני עשן מתפוגגים העשויים ספוג וחומרי מילוי של כריות, מבטאים את השאיפה לאחוז בזיכרון, להקפיא אותו בטרם יתפוגג, להנציח רגע קצר של שיא טרם חורבן.

"תצלומי הנוף" של שירלי וגנר מתחילים בין כתלי הסטודיו שלה בניו יורק, שבו היא בונה תפאורות מורכבות ותלת ממדיות המשחזרות דימויי נוף שונים שנחרטו בתודעתה רבים מהם דימויי נוף ישראלי נפוצים, חלקם טעונים במשמעויות חברתיות ופוליטיות. הנופים שהיא יוצרת נתפרים ביד ונבנים בעבודה עמלנית שנמשכת חודשים ארוכים מברים, מספוגים, מניירות ומלוחות קלקר מצוירים - חומרים זולים שמלאכת התפירה הידנית ניכרת בהם היטב. אך פעולת הצילום של המיצבים היא שמעניקה לתפאורות האלה מעמד